

Spis treści

Przedmowa (Krzysztof Kruszewski)	11
Rozdział 1. Cele kształcenia (Bolesław Niemierko)	17
1.1. Edukacja jako działanie celowe	18
1.2. Operacjonalizacja celów kształcenia	21
1.3. Klasyfikacja celów kształcenia	28
1.4. Cele szkoły a cele ucznia	32
1.5. Materiał kształcenia	35
1.6. Różnicowanie wymagań	40
1.7. Treść kształcenia	48
1.8. Planowanie zajęć edukacyjnych	50
Rozdział 2. Wyniki kształcenia (Bolesław Niemierko)	54
2.1. Sprawdzanie osiągnięć uczniów	55
2.2. Metody sprawdzania	60
2.3. Narzędzia sprawdzania	64
2.4. Jakość sprawdzania	82
2.5. Wewnętrzne ocenianie osiągnięć uczniów	94
2.6. Egzaminacje zewnętrzne	102
Rozdział 3. O nauczaniu i uczeniu się w szkole (Krzysztof Kruszewski)	109
3.1. Proces dydaktyczny	110
3.2. Utrzymywanie ładu na lekcji	123
3.2.1. Zapobieganie zakłóceniom	124
3.2.2. Nadzorowanie ładu	126
3.2.3. Przywracanie ładu	127
3.3. Indywidualizacja kształcenia	128
3.3.1. Indywidualizacja ze względu na nauczyciela	129
3.3.2. Indywidualizacja ze względu na ucznia	130
3.3.3. Różnicowanie kształcenia ze względu na cele i materiał	135
3.3.4. Sposoby indywidualizowania	136
3.3.5. Niebezpieczeństwo etykietowania	139
3.4. Program ukryty	141

Rozdział 4. Nauczanie i uczenie się faktów, pojęć, zasad (Krzysztof Kruszewski)	145
4.1. Nauczanie i uczenie się nazw, faktów oraz faktów zorganizowanych w porcje treściowe	146
4.1.1. Praca z uczniami	147
4.1.2. Przygotowanie materiału nauczania	150
4.2. Nauczanie i uczenie się pojęć i zasad	154
4.2.1. Przygotowanie materiału nauczania	157
4.2.2. Praca z uczniami	157
4.2.3. Nauczanie i uczenie się zasad — informacje uzupełniające	160
 Rozdział 5. Nauczanie i uczenie się rozwiązywania problemów (Krzysztof Kruszewski)	 162
5.1. Co to jest problem?	162
5.2. Problem a uczenie się	167
5.3. Lekcja problemowa	169
5.3.1. Przygotowanie materiału nauczania	170
5.3.2. Praca z uczniami	174
5.4. Uczenie się we współpracy	179
 Rozdział 6. Metody nauczania (Krzysztof Kruszewski)	 186
6.1. Prowadzenie pogadanki	186
6.1.1. Przygotowanie materiału nauczania	189
6.1.2. Praca z uczniami	189
6.2. Prowadzenie wykładu	191
6.2.1. Przygotowanie materiału nauczania	194
6.2.2. Praca z uczniami	198
6.3. Kierowanie dyskusją	200
6.3.1. Przygotowanie materiału nauczania	202
6.3.2. Praca z uczniami	203
6.4. Kierowanie obserwacją	206
6.4.1. Przygotowanie materiału nauczania	207
6.4.2. Praca z uczniami	208
6.5. Kierowanie korzystaniem z materiałów źródłowych	210
6.6. Kierowanie kształtowaniem się wartości	212
6.6.1. Praca z uczniami	212
6.6.2. Przygotowanie materiału nauczania	214
6.7. Kierowanie nabywaniem umiejętności praktycznych	215
6.7.1. Przygotowanie materiału nauczania	217
6.7.2. Praca z uczniami	218
 Rozdział 7. Gry dydaktyczne (Krzysztof Kruszewski)	 221
7.1. Co to są gry dydaktyczne?	222
7.2. Burza mózgów	226
7.3. Metoda sytuacyjna	229
7.4. Metoda biograficzna	231
7.5. Metoda symulacyjna	233
7.6. Użyteczność gier	238

Rozdział 8. Najpotrzebniejsze zasady dydaktyczne (Krzysztof Kruszewski)	240
8.1. Zasady dotyczące materiału nauczania	244
8.2. Zasady dotyczące motywacji	249
8.3. Zasady dotyczące pracy ucznia	253
8.4. Zasady dotyczące zharmonizowania systemów pedagogicznych	258
8.5. Zasady dotyczące stosunków społecznych w klasie	261
8.6. Zasady dotyczące czynności nauczania	264
8.7. Zasady dotyczące warunków zewnętrznych	268
Rozdział 9. O wychowaniu w szkole (Krzysztof Konarzewski)	271
9.1. Pojęcie wychowania	273
9.1.1. Kto?	277
9.1.2. Jak?	277
9.1.3. Co?	278
9.1.4. Po co?	280
9.1.5. Podsumowanie	282
9.2. Szkolne warunki wychowawcze	283
9.2.1. Ograniczona kontrola nad wychowaniem	284
9.2.2. Prymat zbiorowości	284
9.2.3. Prymat nauczania	286
9.2.4. Autorytet z zewnętrznego nadania	287
9.2.5. Podsumowanie	288
9.3. Cele wychowania	289
9.3.1. Cel jako funkcja	289
9.3.2. Cel jako ideał	290
9.3.3. Cel jako zamierzenie	293
9.3.4. Podejście psychologiczne	296
9.3.5. Podejście socjologiczne	298
9.3.6. Wątpliwości i konkluzje	307
9.4. Metody wychowania	312
9.4.1. Metody skrukuralne	314
9.4.2. Metody sytuacyjne	322
9.4.3. Podsumowanie	330
Rozdział 10. Niezwyczajni uczniowie (Marta Bogdanowicz)	331
10.1. Specjalne potrzeby edukacyjne	331
10.1.1. Objawy zaburzeń rozwoju i zachowania	337
10.2. Rodzaje zaburzeń	338
10.2.1. Niepełnosprawność intelektualna	338
10.2.2. Inteligencja niższa od przeciętnej	341
10.2.3. Dysleksja rozwojowa	343
10.2.4. Zaburzenia neurodynamiczne	348
10.3. Diagnozowanie trudności w uczeniu się	353
10.3.1. Rozwój umysłowy	354
10.3.2. Dysleksja	355
10.3.3. Zaburzenia neurodynamiczne	357
10.4. Pomoc i terapia psychopedagogiczna	358
10.4.1. Dzieci niepełnosprawne intelektualnie	358
10.4.2. Dzieci z inteligencją niższą od przeciętnej	360

10.4.3. Uczniowie z dysleksją rozwojową	361
10.4.4. Dzieci z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej i zahamowaniem psychoruchowym	365
10.5. Uczniowie zdolni (<i>Krzysztof Kruszewski</i>)	368
10.5.1. Opis	368
10.5.2. Postępowanie	370
10.6. Kulturowe zróżnicowanie uczniów (<i>Krzysztof Kruszewski</i>)	371
Rozdział 11. Problemowe zachowania uczniów (<i>Irena Obuchowska</i>)	375
11.1. Zachowania lękowe	377
11.1.1. Opis	377
11.1.2. Postępowanie	380
11.2. Zachowania bierno	381
11.2.1. Opis	381
11.2.2. Postępowanie	383
11.3. Zachowania nerwowe	384
11.3.1. Opis	384
11.3.2. Postępowanie	387
11.4. Zachowania agresywne	388
11.4.1. Opis	388
11.4.2. Postępowanie	390
11.5. Zachowania negatywistyczne	393
11.5.1. Opis	393
11.5.2. Postępowanie	396
11.6. Zachowania autodestrukcyjne	398
11.6.1. Opis	398
11.6.2. Postępowanie	402
11.7. Problemowe zachowania seksualne	404
11.7.1. Opis	404
11.7.2. Postępowanie	408
Rozdział 12. Zbieranie i wykorzystywanie informacji o uczniu i klasie (<i>Andrzej Janowski</i>)	410
12.1. Po co poznawać uczniów?	410
12.1.1. Pierwsze spotkanie	410
12.1.2. Cele poznawania uczniów	412
12.1.3. Warunki skutecznego poznawania uczniów	413
12.2. Główne sposoby poznawania uczniów	415
12.2.1. Obserwacja	416
12.2.2. Badania ankietowe	417
12.2.3. Wywiad	420
12.2.4. Socjometria	420
12.3. Poznawanie zespołu	422
12.3.1. Struktura zespołu	422
12.3.2. Role uczniów w zespole	424
12.3.3. Przywództwo w zespole	426
12.3.4. Normy obowiązujące w zespole	427
12.4. Poznawanie pojedynczych uczniów	428
12.4.1. Uczeń jako problem	428
12.4.2. Samowiedza i samoocena	430

12.4.3. Cenione wartości	433
12.4.4. Aspiracje	433
12.5. Stosunek do nauki szkolnej	435
12.5.1. Stosunek do nauczycieli, przedmiotu nauczania i szkoły jako instytucji	435
12.5.2. Strategie uczniów	438
12.6. Uczeń w środowisku pozaszkolnym	439
12.6.1. Czas wolny i zainteresowania	439
12.6.2. Środowisko rodzinne	441
12.7. Informacje o własnej pracy nauczyciela	442
12.7.1. Różne orientacje i podejścia	442
12.7.2. Negocjacje	444

Rozdział 13. Nauczyciel jako twórca programu

(Krzysztof Kruszewski)	447
13.1. Cele	448
13.1.1. Cel-funkcja	449
13.1.2. Cel-ideał	450
13.1.3. Cel-zamiar	452
13.2. Materiał	453
13.2.1. Dobór materiału	453
13.2.2. Układ materiału	458
13.3. Proces dydaktyczny	461
13.3.1. Czynności nauczyciela i uczniów	461
13.3.2. Wyposażenie i materiały dydaktyczne	462
13.3.3. Czas	463
13.4. Ewaluacja programu	464
13.4.1. Ewaluacja przed wdrożeniem programu	464
13.4.2. Ewaluacja w czasie użytkowania programu i po skończeniu programu	465
13.5. Ograniczenia	466
13.5.1. Nauczyciele	466
13.5.2. Uczniowie	467
13.5.3. Warunki materialne	467
13.5.4. Powiązania z innymi programami	467
13.5.5. Wymagania władz szkolnych	468
13.5.6. Wymagania środowiskowe	468
13.6. Diagnoza	469

Rozdział 14. Scenariusze (Krzysztof Kruszewski)

14.1. Prace semestralne	473
14.1.1. Ósma kardynalna cnota nauczania	473
14.1.2. Opis obrazu – trzy wersje	475
14.1.3. Metafora szkoły	478
14.1.4. Rejestr wskazań pedagogicznych	482
14.1.5. Gry dydaktyczne	484
14.1.6. Program ukryty	486
14.2. Gry dydaktyczne	486
14.2.1. Manifest szkoły	486
14.2.2. Bładaczka wielkim nauczycielem był!	491

433	14.2.3. Ingracjacja	497
433	14.2.4. Przeszczep	500
432	14.2.5. System punktowy. Rozpoznawanie i ocena kompetencji pedagogicznych	505
432	14.2.6. Przyrzeczenie	508
438	14.3. Warsztaty	509
439	14.3.1. Obserwacja pedagogiczna	509
439	14.3.2. Miejsca złe i dobre	510
437	14.3.3. Planowanie lekcji i myślenie w jej trakcie	511
443	14.3.4. Cenzor	512
443	14.3.5. Sytuacje dydaktyczne i wychowawcze na lekcji	512
444	14.3.6. Dyskryminacja ze względu na płeć lub pochodzenie społeczne (typ i rozmiary kapitału kulturowego) w stanowieniu celów edukacji i sprawdzaniu ich osiągnięcia	513
444	14.4. Zadania do poszczególnych rozdziałów	514

Literatura dodatkowa

517

Indeks nazwisk

519

Indeks rzeczowy

522